

BOLALARNING TANQIDIY FIKRLASHINI RIVOJLANTIRISH UCHUN TA'LIM STRATEGIYALARI

Andijon davlat pedagogika instituti

Pedagogika magistranti

erkinboyevmuhammadqodir403@gmail.com

Erkinboyev Muhammadqodir Nodirbek o'g'li

Ilmiy raxbar: PhD, Dumarov Mashxurbek

Annotatsiya

Mazkur maqolada bolalarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini rivojlantirishga qaratilgan samarali ta'lim strategiyalari tahlil qilinadi. Tadqiqotda tanqidiy fikrlashning mohiyati, uni rivojlantirishda o'qitish metodlarining o'rni va zamonaviy pedagogik yondashuvlar o'rganilgan. Tadqiqot natijalariga ko'ra, interfaol metodlar, muammoli ta'lim va reflektiv yondashuv bolalarning mustaqil fikrlash ko'nikmalarini oshirishda samarali ekanligi aniqlangan.

Kalit so'zlar: tanqidiy fikrlash, ta'lim strategiyalari, interfaol metodlar, muammoli ta'lim, refleksiya.

EDUCATIONAL STRATEGIES FOR THE DEVELOPMENT OF CHILDREN'S CRITICAL THINKING

Abstract

This article analyzes effective educational strategies aimed at developing children's critical thinking skills. The study examines the essence of critical thinking, the role of teaching methods in its development, and modern pedagogical approaches. According to the research results, it was found that interactive methods, problem-based learning, and a reflexive approach are effective in improving children's independent thinking skills.

Keywords: critical thinking, educational strategies, interactive methods, problem-based learning, reflection.

СТРАТЕГИИ ОБРАЗОВАНИЯ ДЛЯ РАЗВИТИЯ КРИТИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ ДЕТЕЙ

Аннотация

В данной статье анализируются эффективные образовательные стратегии, направленные на развитие навыков критического мышления у детей. В исследовании изучены сущность критического мышления, роль методов обучения в его развитии и современные педагогические подходы. По результатам исследования установлено, что интерактивные методы, проблемное

обучение и рефлексивный подход эффективны в повышении навыков самостоятельного мышления детей.

Ключевые слова: критическое мышление, образовательные стратегии, интерактивные методы, проблемное обучение, рефлексия.

Kirish

Zamonaviy jamiyatda bolalarning tanqidiy fikrlash qobiliyatini shakllantirish ta'lim tizimining muhim vazifalaridan biridir. Tanqidiy fikrlash shaxsning mustaqil qaror qabul qilish, mavjud ma'lumotlarni tahlil qilish va asosli xulosa chiqarish qobiliyatini rivojlantirishga xizmat qiladi. Ushbu maqolada tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim strategiyalari ko'rib chiqiladi. Pedagogika fani o'quv jarayonida yuqori natijaga erishish yo'llarini doimo izlab kelgan va o'z vosita, usul va shakllarini hamma vaqt takomillashtirib kelgan. Ko'zlangan maqsadga erishish imkoniyatini beruvchi, qandaydir usul yoki usullar majmuasini topish ilinjida bo'ldi. Buning natijasida turli uslubiyotlar paydo bo'lganligini ko'rishimiz mumkin. Pedagogik tajriba to'planishi bilan yangi, samaraliroq uslubiyotlar yaratila boshlandi. O'qitish amaliyotida, o'qitishning turlituman yo'llari, usullari va shakllari keng qo'llanilmoqda. Ammo o'qitishda yagona samarali (integral) yondashuvni izlash jadallik bilan hamon davom ettirilmoqda. O'qitishni o'ziga xos ishlab chiqarish texnologik jarayonga aylantirishi mumkin bo'lgan didaktik yondashuvlar, didaktik vositalarni izlash davom etmoqda.

J.Braus va D.Vund tanqidiy fikrlashni nimaga ishonish va nima qilish kerakligini hal qilishga qaratilgan oqilona aks ettiruvchi fikrlash deb ta'riflaydi. Ularning fikriga ko'ra, bu aql-idrokning chiyillashi, ya'ni ularning nuqtai nazarini va boshqa fikrlarini hisobga olgan holda qanday qilib ob'ektiv ravishda fikr yuritish va mantiqiy harakat qilish, shuningdek, o'zlarining noto'g'ri qarashlaridan voz kechish qobiliyatini aks ettiradi. Tanqidiy fikrlash texnologiyasi XX asrning 80-yillarida Amerikada paydo bo'lgan. Rossiyada texnologiya 90-yillarning oxiridan beri ma'lum va boshqa nomga ega "Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish uchun o'qish va yozish". L.S.Vygotskiy proksimal rivojlanish zonasi va o'rganish va bolaning umumiy rivojlanishi o'rtasidagi uzviy bog'liqlik haqida; K.Popper va R.Pol tanqidiy fikrlashni shakllantirish va rivojlantirish asoslari haqida; E. Braun va I. Bek metakognitiv ta'lim haqida; fuqarolik va huquqiy ta'lim va h.k.KM texnologiyasini ishlab chiquvchilari Kurtis Meredit, Charlz Templ va Ginni Still ushbu nazariyalarning qoidalarini amaliyot tiliga tarjima qilganlar, o'z ishlarini pedagogik texnologiya darajasiga olib chiqdilar, uning bosqichlari, uslubiy texnikasi va mezonlarini ajratib ko'rsatdilar. Shuning uchun ularning ishlanmalaridan juda ko'p sonli o'qituvchilar foydalanishlari mumkin, ular o'z ishlarida samarali natijalarga erishdilar. Shunday qilib, tanqidiy fikrlash alohida mahorat emas, balki bolaning rivojlanishi va ta'lim olish jarayonida asta-sekin

shakllanadigan ko‘plab ko‘nikma va qobiliyatlar majmuasidir. Agar darslarda bolalar passiv tinglovchilar bo‘lmasalar, lekin ular o‘rganganlarini o‘zlarining amaliy tajribalari bilan bog‘lab, doimiy ravishda (faol ravishda ma‘lumot qidirsalar, tezroq shakllanadi). Bundan tashqari, talabalar ma‘lumotlarning ishonchligi va ishonchliligiga shubha qilishni, dalillar mantiqini tekshirishni, xulosa chiqarishni, nazariy bilimlardan foydalanish uchun yangi misollar tuzishni, qarorlar qabul qilishni, sabab va oqibatlarini o‘rganishlari kerak (bunda o‘qituvchilar ham yordam berishi kerak). Ta‘lim jarayoniga tanqidiy fikrlashni tizimli ravishda kiritish alohida fikrlash va kognitiv faoliyat uslubini shakllantirishi kerak. Ushbu pedagogik texnologiyaning o‘ziga xos xususiyati shundaki, o‘quv jarayonida talaba bu jarayonni o‘zi quradi, real va aniq maqsadlarga asoslanadi, uning rivojlanish yo‘nalishini o‘zi kuzatib boradi, yakuniy natijani belgilaydi

Natijalar

Interfaol ta‘lim usullari (munozara, debatlar, rolli o‘yinlar) bolalarning fikrlash qobiliyatini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Muammoli ta‘lim strategiyalaridan foydalanish bolalarning mantiqiy tahlil qilish ko‘nikmalarini rivojlantirishga yordam beradi. Reflektiv yondashuv (o‘quvchilar o‘z fikrlari ustida mulohaza yuritishi) mustaqil qaror qabul qilish qobiliyatini rivojlantiradi. O‘rganilayotgan materialga o‘z munosabatini rivojlantirish va uni qayta-qayta muammolashtirish (yangi "chaqiriq"). Menimcha, bunday dars tuzilishi inson idrokining bosqichlariga mos keladi. Avval siz so‘zlashingiz kerak, bu mavzu bo‘yicha bilganingizni eslab qoling, keyin yangi ma‘lumotlar bilan tanishing, so‘ngra olgan bilimlaringizni qayerda qo‘llash mumkinligi haqida o‘ylang. Bunday yondashuv bilan nafaqat bolalar tomonidan bilimlarni chuqurroq o‘zlashtirish, balki moddiy aloqalar (bir xil mavzu doirasida, fanlararo, nazariy va amaliy) g‘oyasi ham amalga oshiriladi, uning bola tomonidan tuzilishi, talabalarning o‘z ta‘lim maqsadlarini belgilashi o‘quv jarayoni uchun zarur ichki motivni yaratadi. Har bir bosqichning o‘ziga xos maqsad va vazifalari, shuningdek, avvalo tadqiqot va ijodiy faoliyatni faollashtirishga, so‘ngra olingan bilimlarni tushunish va umumlashtirishga qaratilgan xarakterli usullar majmuasi mavjud. Yuqoridagilardan kelib chiqib shuni aytishimiz mumkinki har bir talaba mavjud bo‘lgan barcha nazariy bilimlarni, amaliy ma‘lumotlarni, ko‘nikma va qobiliyatlarni birlashtirgan integral kognitiv maydonni yaratadi. Agar talaba tanqidiy fikr yuritsa, u darsning istalgan bosqichiga osongina kiradi. Har bir bosqich vazifalarini bajarishga qaratilgan o‘ziga xos uslubiy uslublarga ega. Ularni birlashtirib, o‘qituvchi o‘quvchilarning yetuklik darajasi, darsning maqsadi va o‘quv material hajmiga mos ravishda darslarni rejalashtirishi mumkin. Tanqidiy fikrlashning har bir usuli va strategiyasi talabalarning ijodiy salohiyatini yuzaga chiqarishga qaratilgandir. Shuning uchun ham darsni zamonaviy ta‘lim texnologiyalari asosida tashkillashtirish muhim ahamiyat kasb etadi.

Muhokama

Natijalarning tahlili shuni ko‘rsatadiki, tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda faqat nazariy bilimlar yetarli emas. Amaliy mashg‘ulotlar, ochiq muhokamalar va o‘quvchilarga mustaqil tahlil qilish imkonini beruvchi topshiriqlar muhim ahamiyatga ega. Shuningdek, pedagoglarning ushbu jarayondagi roli va zamonaviy texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari ham muhim jihatlardan biri hisoblanadi.

Xulosa

Bolalarning tanqidiy fikrlashini rivojlantirish ta’lim jarayonining ajralmas qismi bo‘lib, bu jarayonda interfaol metodlar, muammoli ta’lim va reflektiv yondashuv muhim o‘rin tutadi. Ta’lim tizimi ushbu strategiyalarni keng joriy etish orqali kelajak avlodning mustaqil va mantiqiy fikrlovchi shaxs sifatida shakllanishiga yordam bera oladi.

Adabiyotlar ro‘yxati:

1. Avliyakov N. X., Musaeva N.N. “PEDAGOGIK TEXNOLOGIYA” Oliy o‘quv yurtlari uchun darslik © «Tafakkur Bo‘stoni», 2012. © Cho‘lpon NMIU, 2012. © N.X.Avliyakov, N.N.Musaeva, 2012.
2. Жабборов А.М. Педагогик технологиянинг этник асослари. – Т.: “Зарқалам”, 2006. – 48 б.;
3. Zagashv I. O., Zair-Bek S. I. Tanqidiy fikrlash: rivojlanish texnologiyasi. - Sankt-Peterburg: "Alyans" Delta "nashriyot uyi, 2003.- 284 b.
4. Zagashv I.O., “Savol berish qobiliyati”. - Sankt-Peterburg: "Alyans" Delta "nashriyot uyi, 2005 yil.
5. Латипова У.Ю. Талаба шахсида ижодий фаолликни шаклланиши таълимга янгича ёндошувнинг асоси сифатида // Ўқув тарбия жараёнларини такомиллаштиришнинг миллий психологик асослари. Қарши 18-19 апрель 2019. – Б. 246-247.
6. Mushtavinskaya I.V. Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasi: ilmiy va uslubiy aks ettirish: [Xalqaro loyiha doirasida Sankt-Peterburg shahridagi 177-sonli gimnaziya tajribasidan]
7. M.Ochilov, N.Ochilova. Oliy maktab pedagogikasi. Darslik. -T., “Aloqachi”, 2008, 304 bet,